

**De invloed van een Lage Sociaaleconomische Status op Negatieve Metapercepties,
Maatschappelijk Ongenoege en de relatie met Polarisation**

Danique Korstanje

S3996034

Afdeling Psychologie, University of Groningen

PSB3N-BT15: Bachelorthese

Groep: 21

Supervisor: prof. dr. E. Gordijn

Tweede beoordelaar: dr. H.J.E. (Hedy) Greijdanus

In samenwerking met: D.D. Miesen, M.E.G. Bouwer, L.M. Kölling, M. Nakken en

A.E. Sinclair

12-01-2023

Abstract

De invloed van sociaaleconomische status (SES) op bijvoorbeeld eigenwaarde, gevoelens over de maatschappij en stemgedrag wordt vaak onderschat. In dit onderzoek is de invloed van SES op maatschappelijk ongenoegen onderzocht. Ook zijn we nagegaan of de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve metapercepties, zoals het gevoel te hebben niet gewaardeerd te worden door de maatschappij. En als laatst is de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie (zoals bijvoorbeeld populisme en extreem stemgedrag) onderzocht. We hebben 206 eerstejaars psychologiestudenten aan de Rijksuniversiteit in Groningen een vragenlijst laten invullen, waarin zelf waargenomen SES van studenten werd gemanipuleerd. Zoals verwacht hebben we gevonden dat een lage zelf waargenomen SES zorgt voor meer negatieve metapercepties. Daarnaast hebben we ook gevonden dat er een indirecte relatie is tussen SES en maatschappelijk ongenoegen via negatieve metapercepties. Tevens hebben we gevonden dat er een relatie is tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie. Echter is de hypothese dat een lage SES een directe invloed heeft op maatschappelijk ongenoegen niet bevestigd door het onderzoek. Het huidige onderzoek toont aan dat SES kan bijdragen aan het gevoel van niet gewaardeerd worden in de maatschappij en dat dit vervolgens kan bijdragen aan ongenoegen over de maatschappij. Toekomstig onderzoek zou een causaal verband kunnen onderzoeken tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie en de invloed van SES op het functioneren van de maatschappij verder kunnen onderzoeken.

Keywords: Sociaaleconomische status, Metaperceptie, Maatschappelijk ongenoegen, Polarisation

De invloed van een Lage Sociaaleconomische Status op Negatieve Metapercepties, Maatschappelijk Ongenoegen en de relatie met Polarisation

‘Het populisme viert hoogtij.’ Aldus socioloog Roy Kemmers in een interview met het online nieuwsblad ‘de Kanttekening’ (Voorn, 2018). De afgelopen jaren wordt er steeds meer gestemd op populistische partijen, hetgeen polarisation in de maatschappij suggereert. De redenen hiervoor lijken te liggen bij het ongenoegen over de gevestigde politieke orde en maatschappelijke ontwikkelingen binnen het land. Het stemmen op een populistische partij biedt voor de burgers een manier om hun frustratie te uiten over de maatschappij en de politiek. Populistische partijen verwoorden vaak de frustraties van burgers en winnen daarmee stemmen (Voorn, 2018). Maatschappelijk ongenoegen is aanwezig als een burger pessimistisch kijkt naar de toekomst en de staat van hun land en weinig vertrouwen heeft in de politici. Maatschappelijk ongenoegen en verlies van vertrouwen in de politiek kan daarom invloed hebben op stemresultaten van een land (Steenvoorden, 2014).

Vele onderzoeken hebben maatschappelijk ongenoegen en de gevolgen ervan onderzocht (Bornand & Klein, 2022; Gootjes et al., 2021; Jetten et al., 2017; Steenvoorden, 2014). In dit onderzoek willen wij juist kijken of we een oorzaak kunnen vinden van maatschappelijk ongenoegen. Hiervoor gaan we kijken naar het verband tussen sociaaleconomische status (SES) van een burger en mate van maatschappelijk ongenoegen. Er wordt verwacht dat een lage SES een rol speelt, omdat we veronderstellen dat mensen met een lage SES zich vaak negatief gezien en zelfs miskend voelen in de maatschappij, hetgeen ongenoegen over de maatschappij zou kunnen vergroten. Waar we in dit onderzoek ook naar gaan kijken is of maatschappelijk ongenoegen dan vervolgens ook samenhangt met meer extremisme in stemgedrag, negatiever oordelen over de overheid en populistische attitude.

Maatschappelijk Ongenoegen en Sociaaleconomische Status

Maatschappelijk ongenoegen is een breed begrip. Het gaat het niet om één gedeelte van de maatschappij waar men pessimistisch over denkt. Als men maatschappelijk ongenoegen ervaart ziet men de hele Nederlandse maatschappij in verval gaan en heeft men het gevoel dat de staat niet goed meer functioneert (Gootjes et al., 2021). Maatschappelijk ongenoegen gaat niet zo zeer over individuele problemen of zekerheden die mensen ervaren, maar over hun idee wat betreft de staat van de maatschappij in zijn geheel (Van der Bles, 2017). Er zijn diverse aspecten binnen de maatschappij die zorgen voor het gevoel van ongenoegen, zoals wantrouwen in het menselijk vermogen, verlies van ideologie, verval van politieke macht, verval van gemeenschap en de sociaal economische kwetsbaarheid (Steenvoorden, 2014). In het huidige onderzoek zijn wij met name geïnteresseerd in de rol die *ervaren sociale-economische status* speelt bij het ervaren van maatschappelijk ongenoegen.

In een samenleving worden mensen ingedeeld op basis van hun inkomen, type baan, opleidingsniveau, plek van wonen en aanzien. Dit wordt ook wel de sociaaleconomische status (SES) genoemd (*APA Dictionary of Psychology*, z.d.). Uit voorgaande onderzoeken van onder andere Jetten et al. (2017) is gebleken dat SES invloed heeft op de mate van maatschappelijk ongenoegen. Zij laten zien dat mensen met een lage SES eerder collectieve angst voelen over de toekomst van een land, als het land economisch onstabiel lijkt te zijn. Mensen met een lage SES hebben verder vaak minder vertrouwen in de politiek, omdat zij meer anomie in de samenleving waarnemen dan mensen met een hoge SES (Bornand & Klein, 2022). Anomie betekent dat men het gevoel heeft dat de samenleving uiteen is gevallen en ontregeld is. Echter bestaat er bij mensen met een hoge SES ook een kans om maatschappelijk ongenoegen te ervaren. De personen met een hoge SES hebben een bepaalde hoge status die ze willen behouden en bang zijn om te verliezen. Ook dit kan zich uiten in maatschappelijk ongenoegen (Jetten et al., 2017). SES kan dus invloed uitoefenen op

maatschappelijk ongenoegen, doordat de status die men heeft in de samenleving vertrouwen in de politiek van een land kan beïnvloeden. Als dit een negatief effect heeft op het vertrouwen dan spreken we van maatschappelijk ongenoegen (Bornand & Klein, 2022).

In dit onderzoek willen wij erachter komen in hoeverre een lage of hoge SES invloed heeft op de mate van maatschappelijke ongenoegen. De verwachting is dat mensen met een lage SES meer maatschappelijk ongenoegen tonen. Een belangrijke reden waarom wij dat denken is de rol die negatieve metaperceptie, ofwel het idee negatief gezien te worden door de maatschappij, speelt bij deze relatie.

De rol van Negatieve Metapercepties

Metaperceptie is de manier van denken waarin een persoon denkt over de percepties die een ander persoon van jou heeft (Carlson & Barranti, 2016). In het huidige onderzoek wordt aan de hand van negatieve meta-stereotypering, miskennis, metavooroordelen en relatieve deprivatie de rol van negatieve metaperceptie onderzocht.

Als we het hebben over mensen die zich negatief gezien voelen door anderen dan hebben we het over meta-stereotypering. Meta-stereotyperingen betreffen de verwachtingen die mensen hebben over het stereotype die andere mensen over hun groep hebben (Vorauer et al., 1998). Vaak is de verwachting dat dergelijke stereotypen negatief zijn. De verwachting om negatief gestereotypeerd te worden op basis van lidmaatschap van een groep heeft vaak tot gevolg dat men een laag zelfbeeld en eigenwaarde krijgt (Gordijn, 2010). Als mensen het idee hebben dat ze negatief beoordeeld worden door een outgroup gaan ze vaak negatief denken over deze outgroup (Vorauer et al., 1998).

Onderzoek van Lammers et al. (2008) laat zien dat met name mensen uit groepen die minder macht hebben in de samenleving meer gebruik maken van meta-stereotypering. Mensen met een lagere SES zullen waarschijnlijk ook minder macht in de maatschappij ervaren. De vergelijking met weinig macht en lage SES is gebaseerd op aanzien. Mensen met

veel aanzien hebben vaak meer macht dan mensen met weinig aanzien. Daarnaast behoren mensen met veel aanzien vaak thuis in de hoge SES (Jetten et al., 2017). Dat zou kunnen betekenen dat mensen met een lagere SES vaker negatief zullen meta-stereotyperen met als gevolg dat ze daardoor wellicht ook meer maatschappelijk ongenoegen ervaren.

En aspect gerelateerd aan meta-stereotypering zijn metavooroordelen.

Metavooroordelen betekent dat je het idee hebt dat andere mensen een negatieve mening over je hebben die gebaseerd zijn op vooroordelen over jouw groep (Putra, 2016). Het is een meer algemeen negatief gevoel dan negatieve meta-stereotypering die meer specifieke kenmerken betreffen. Ook hier verwachten we dat een lage SES zorgt voor meer metavooroordelen.

Naast het gevoel van negatief gestereotypeerd te worden, kunnen mensen met een lage SES zich wellicht ook meer miskend voelen. Het gevoel van miskennen houdt de mate in waarin mensen het idee hebben dat ze geen betekenisvolle rol spelen in de samenleving. Ook wordt er gedacht dat er op hen neergekeken wordt en dat ze minder gewaardeerd worden dan anderen uit de samenleving (Van Noord et al., 2021). De verwachting is dat mensen met een lagere SES meer gevoel van miskennen ervaren. In het onderzoek van Van Noord et al., (2021) wordt dit verwachte resultaat terug gevonden. De mate van miskennen hangt in dit onderzoek samen met het niveau van educatie (een van de indicatoren van SES), dit is een item waarmee SES wordt gemeten. Hoe lager het niveau van educatie, hoe hoger het gevoel van miskennen.

Tevens wordt er naast meta-stereotypering en miskennen ook gekeken naar een meer indirecte indicator van negatieve metapercepties, namelijk relatieve deprivatie. Relatieve deprivatie houdt in dat men constant zijn eigen situatie aan het vergelijken is met een ander en tot de conclusie komt dat men tekort wordt gedaan (Walker & Pettigrew, 1984). Dit kan leiden tot agressie en wrok. Relatieve deprivatie hangt samen met de SES die men heeft in de samenleving. Mensen met een lagere SES hebben vaak hogere mate van relatieve deprivatie

(Birrell, 1972). Daarnaast heeft relatieve deprivatie een relatie met de mate van maatschappelijk ongenoegen. Als mensen het idee hebben dat zij tekort zijn gedaan in de samenleving kan er met agressie gereageerd worden naar de veroorzakers (Olson et al., 1995). In vele gevallen is dit de politieke macht. Er is daardoor minder vertrouwen in de maatschappij, waardoor het ongenoegen zou kunnen verhogen (Olson et al., 1995).

Dit onderzoek bouwt voort op het huidige ongepubliceerde masterthese-onderzoek van Arzbach (2023) waarin de rollen van metapercepties worden onderzocht. Uit het onderzoek van Arzbach kwam naar voren dat er steun is voor ons model via correlatieve verbanden, maar nog geen causale verbanden. Dit willen wij juist verder onderzoeken. Wij verwachten dat deze negatieve metapercepties een rol kunnen spelen in de invloed van SES op maatschappelijk ongenoegen, omdat een lage status kan zorgen voor meer miskennen. Dit kan er toe leiden dat mensen meer frustratie hebben over de maatschappij en dus hoger scoren op maatschappelijk ongenoegen. De verwachting is daarom dat de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve metaperceptie. Daarnaast willen wij nagaan in hoeverre ongenoegen vervolgens een rol speelt bij polarisatie in de samenleving.

De gevolgen van Maatschappelijk Ongenoegen voor Polarisation in de samenleving

Polarisation is het proces wat ervoor zorgt dat er steeds sterkere tegenstellingen komen in de samenleving en de verschillende groepen tegenover elkaar komen te staan (Oosterwaal, 2009). In het huidige onderzoek gaan we kijken naar de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en de mate van polarisation. Polarisation in de samenleving meten wij aan de hand van drie variabelen, namelijk populisme, extreem stemmen en mening over de overheid. Deze drie variabelen zijn allemaal onderdeel van polarisation.

Populisme is een begrip in de wetenschap wat vele definities kent. Wij maken gebruik van de definitie van Mudde (2017). Populisme is een politieke stroming die de maatschappij

opsplitst in twee delen. Een gedeelte ‘corrupte’ elite en een gedeelte ‘goede mensen’. De ‘goede mensen’ zijn hier de ingroup en onder de corrupte elite valt de overheid en de politiek, dit is de outgroup. De burgers staan hierin tegenover de politici. Mensen stemmen op een populistische partij omdat ze niet worden vertegenwoordigd door het huidige systeem binnen de samenleving. Door op een populistische partij te stemmen hopen ze dat hun belangen worden beschermt door deze beweging (Rhodes-Purdy et al., 2021). Mensen die maatschappelijk ongenoegen ervaren stemmen vaker op populistische partijen, dan mensen die nauwelijks of geen maatschappelijk ongenoegen ervaren (Steenvoorden & Harteveld, 2017).

Daarnaast verwachten we dat mensen die een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen ervaren eerder op extreme partijen stemmen. Politiek extremisme houdt in dat mensen stemmen op de uiterste linkse of uiterste rechtse partij en dat er niet voor een middenweg tussen beide kanten gekozen wordt (Van der Bles et al., 2017). Uit onderzoek van Van der Bles bleek dat mensen die negatief keken naar de maatschappij tijdens verkiezingen in Nederland eerder op extreme partijen stemden dan op partijen die meer in het midden lagen. De verwachting is dat mensen dit doen uit protest tegen de mainstream (Van der Bles et al., 2017).

Naast populisme en extreem stemmen is er ook gevonden dat mensen die meer maatschappelijk ongenoegen ervaren vaker negatieve meningen hebben over de overheid (Bornand & Klein, 2022; Noordzij et al., 2020). Dit zien wij ook als indicator voor polarisatie. Vaak is er geen vertrouwen in de overheid omdat men het idee heeft dat tussen politici en het ‘gewone’ volk een grote culturele afstand zit. Politici zouden namelijk vaak arrogant zijn, niet op de hoogte zijn van de dagelijkse situatie van het ‘gewone’ volk en te besluiteloos zijn om echte problemen op te lossen (Noordzij et al., 2020). We verwachten dat mensen die weinig vertrouwen in de politiek ook weinig vertrouwen in de overheid hebben,

omdat de overheid bestaat uit politici en ambtenaren die het hoogste gezag hebben over een gebied. Ook hebben mensen die meer anomie ervaren (de perceptie dat een samenleving uiteen is gevallen) minder vertrouwen in de politiek. Vaak zijn het de mensen met een lagere SES die minder vertrouwen hebben in de politiek (Bornand & Klein, 2022; Noordzij et al., 2020).

Wij willen met dit onderzoek nagaan of mensen met meer maatschappelijk ongenoegen inderdaad eerder extreem stemmen, populistische ideeën hebben en negatievere mening hebben over de overheid.

Het huidige onderzoek

In het huidige onderzoek gaan we onderzoeken of de SES die mensen menen te hebben invloed heeft op maatschappelijk ongenoegen en in welke mate negatieve metapercepties deze relatie kunnen verklaren. In het onderzoek is de zelfwaargenomen SES van studenten gemanipuleerd, zodat het voor deze groep mogelijk is om de eigen SES als laag te zien (dwz. De arme studenten) of juist als hoog (dwz. De hoogopgeleide persoon met goede vooruitzichten), hetgeen mogelijk maakt om hun zelfperceptie van SES een bepaalde kant op te sturen. Er zal gekeken worden of studenten met een lagere zelfwaargenomen SES het idee hebben dat ze negatiever beoordeeld worden dan studenten met een hogere zelfwaargenomen SES. Vervolgens wordt er onderzocht of studenten met een lage zelfwaargenomen SES ook meer maatschappelijk ongenoegen ervaren dan studenten met een hoge zelfwaargenomen SES. Daarnaast wordt er gekeken in hoeverre maatschappelijk ongenoegen een relatie heeft met de mate van polarisatie. We verwachten dat een lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer negatieve metapercepties dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status (H1) en een lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer maatschappelijke ongenoegen dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status (H2). Bovendien verwachten wij dat het

verband tussen de zelf waargenomen sociaaleconomische status en maatschappelijke ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve metapercepties (H3). En onze vierde hypothese is dat meer maatschappelijk ongenoegen een grotere neiging tot populisme, meer politiek extremisme en een negatievere kijk op de overheid voorspelt (H4).

Methoden

Participanten en ontwerp

Om hypothese 3 te kunnen toetsen (het mediatiemodel), is op basis van een Monte Carlo poweranalyse voor indirecte effecten vastgesteld dat er minstens 165 deelnemers nodig zijn om een medium effect tussen de variabelen aan te tonen ($r = .3$). Het mediatiemodel heeft één mediator en de beoogde power is 0,8. Om dit te bereiken streven we ernaar om minstens 190 deelnemers te werven gegeven mogelijk uitval op basis van vooraf geregistreerde exclusiecriteria. Aan het onderzoek deden uiteindelijk 216 proefpersonen mee. Alle participanten waren Nederlands. Deze participanten waren allemaal eerstejaars psychologiestudenten. In de pre-registratie is opgenomen dat, indien er te weinig participanten geworven kunnen worden via SONA, we via sociale netwerken deze participanten te werven (https://aspredicted.org/LZ5_HXW). Dit plan is uitgevoerd als aanvulling, echter zijn deze participanten niet meegenomen in het onderzoek doordat er via SONA voldaan kon worden aan het benodigde aantal participanten. Op basis van de eis om minstens 50% van de lijst ingevuld te hebben, werden 22 mensen verwijderd. Eén persoon heeft overal hetzelfde ingevuld, en één persoon heeft nergens iets ingevuld dus deze zijn ook verwijderd. Op basis van de eis dat ze minstens 15 seconden het artikel moeten lezen, werden er 21 mensen verwijderd. Als laatste zijn er 5 personen verwijderd doordat deze dubbel in de data stonden, en nog één persoon die driedubbel in de data stond. Dit resulteerde in een definitieve N van 164 participanten. Van deze participanten was 75% vrouw en 25% man. Van de participanten was 25% tussen de 16 en 18 jaar en het grootste gedeelte was tussen de

19 en 21 jaar met 61%. In de categorie 22 tot 25 zat 12,8% en ouder dan 25 bevatte 1,2% van de participanten.

De participanten zijn geworven in de periode van november 2022 tot december 2022. De eerstejaars psychologiestudenten werden geworven aan de hand van het SONA-systeem. Hierin werd de vragenlijst afgenomen tegen een beloning van SONA-punten. De inclusiecriteria om deel te nemen, waren: een Nederlandse nationaliteit, minimale leeftijd van 16 jaar en het studeren aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Het huidige onderzoek heeft een experimenteel design. In ons onderzoek is de onafhankelijke variabele sociaaleconomische status (SES). De participanten werden random toegewezen aan de lage SES conditie ($N = 85$) en aan de hoge SES conditie ($N = 79$). De manipulatie van de onafhankelijke variabele (SES) is gedaan aan de hand van een fictief artikel. Het fictieve artikel bevatte de manipulatie: de participanten in de lage SES conditie hebben een negatief artikel over de sociaaleconomische situatie van studenten gelezen. De participanten in de hoge SES conditie hebben een positief artikel gelezen over de sociaaleconomische situatie van studenten. Aan de hand van de twee condities hebben wij geprobeerd de waargenomen eigen SES van de participanten te beïnvloeden. De belangrijkste afhankelijke variabelen waren negatieve meta-percepties, maatschappelijk ongenoegen en indicatoren van polarisatie. Dit onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie psychologie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Procedure en onafhankelijke variabelen

Via SONA kregen de participanten een link naar de vragenlijst op het online platform Qualtrics. Voorafgaand aan de vragenlijst zijn de deelnemers geïnformeerd over het onderzoek en is *informed consent* gegeven, deze is te vinden in Appendix A. Na de *informed consent* werd er gevraagd of de participanten een artikel van RTV Noord wilden lezen over de situatie van studenten anno 2022.

Door middel van dit artikel werd *SES* gemanipuleerd door participanten tijdelijk een positief of negatief beeld te geven wat betreft hun SES. Er zijn twee soorten artikelen gemaakt: In de *hoge* SES conditie belichtte het artikel alle positieve kanten van het leven van een student en zijn toekomst, hetgeen moest zorgen voor een hogere zelfwaargenomen SES. Een voorbeeld hiervan is "Universitaire studenten hebben een vooruitzicht op een goede toekomst. De baankans is erg hoog. Het startinkomen is vaak al boven modaal en het inkomen neemt snel toe." In de *lage* SES conditie belichtte het artikel juist alle negatieve kanten van het leven van een student en zijn toekomst, dit artikel moest zorgen voor een lagere zelfwaargenomen SES: "Ook uit de cijfers blijkt dat de maatschappij op dit moment vooral behoefte heeft aan mensen met meer relevante en praktische kennis, zoals in de bouw, zorg of de ICT. Salarissen en banen van universitair afgestudeerden vallen daardoor vaak erg tegen en de vooruitzichten op verbetering ook" is een voorbeeld van de negatieve manipulatie. De belichte onderwerpen, binnen de artikelen, werden zoveel mogelijk hetzelfde behouden in beide artikelen. De participanten werden random toebedeeld aan één van de artikelen.

Vervolgens werd er de manipulatie gecontroleerd door middel van de vraag waar de participanten zichzelf nu op de sociaaleconomische ladder zien, waar ze andere studenten zien en waar ze zichzelf over vijf jaar op de ladder zien. Deze ladder ($\alpha = .75$, $M = 6.3$, $SD = 1.3$) had een schaal van *de slechtste banen, het minste geld, de slechtste huizen, de minste gezondheid en het minste respect* (1) tot *de beste banen, het meeste geld, de beste huizen, het beste gezondheid en het meeste respect* (10). Op basis van de antwoorden die gegeven zijn op deze vraag, kon er nagegaan worden of de manipulatie van zelfwaargenomen SES door middel van het artikel was gelukt. Aan het einde van het onderzoek werd de manipulatie ook nog gecontroleerd door de participanten te vragen of ze de boodschap in het krantenartikel waar hebben genomen (positief of negatief met betrekking tot de SES van studenten). Hiertoe

werden twee vragen gesteld: "Het artikel schetst een negatief beeld over de huidige sociaaleconomische status van studenten" en "Het artikel geeft aan dat studenten een rooskleurige toekomst hebben" ($r = -.802$, $M = 4.4$, $SD = 0.9$). Vervolgens werden de afhankelijk variabelen gemeten metapercepties (meta-stereotypering, metavooroordelen, waargenomen miskennen en relatieve deprivatie), maatschappelijk ongenoegen, en polarisatie (populisme, opvattingen over de overheid en politiek extremisme). In de vragenlijst zijn daarnaast 3 *attention checks* verwerkt, een voorbeeld hiervan is "Typ nu een drie. Dit is een aandacht check." Indien meer dan 1 van de attention checks verkeerd ingevuld was, werd de data van de participant verwijderd.

Na deelname zijn studenten bedankt en op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek, door middel van de debriefing. Hierbij werd verteld dat het artikel fictief was. Ook waren er nummers van hulplijnen te vinden in de debriefing. Via deze hulplijnen konden participanten hulp zoeken voor problemen die aan het licht kwamen door ons onderzoek, bijvoorbeeld hulp bij de financiële situatie. Daarnaast was er een e-mailadres van één van de onderzoekers benoemd voor eventuele vragen en opmerkingen over het onderzoek. Na de debriefing hebben de participanten die via SONA zijn geworven de toegewezen SONA punten gekregen.

Afhankelijke variabelen

Negatieve metapercepties. Negatieve metapercepties zijn op vier manieren gemeten. Ten eerste hebben we *meta-stereotypering* gemeten. Meta-Stereotypering is gemeten door middel van een aangepaste schaal van Greijdanus et al. (2015), bestaande uit 9 items. We hebben de volgende vraag gebruikt: "Ik denk dat de meeste Nederlanders universitaire studenten inschatten als...", gevolgd door negen karaktereigenschappen. Vier van deze karaktereigenschappen zijn positief (bijvoorbeeld sociaal en competent), vier zijn negatief (bijvoorbeeld luidruchtig en lui) en één wordt vaak als negatief geïnterpreteerd (feestvierend).

Vervolgens hebben we de participanten gevraagd om voor elk van deze karaktereigenschappen aan te geven op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre ze het eens waren met de stelling. De betrouwbaarheid van deze schaal, na hercodering van de positieve items, is $\alpha = .74$ ($M = 4.9$, $SD = 0.9$).

Ten tweede hebben we metavooroordelen gemeten aan de hand van twee items. We hebben de volgende vragen gesteld: "Ik denk dat anderen in de samenleving negatief denken over studenten zoals ik" en "Ik denk dat anderen in de samenleving positief denken over studenten zoals ik". Vervolgens zijn de participanten gevraagd om voor elk van deze eigenschappen aan te geven op de 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre zij het eens waren met de stelling. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha = .80$ ($M = 3.8$, $SD = 1.2$).

Ten derde hebben we *waargenomen miskennen* is gemeten. De schaal bestond uit drie items gebaseerd op de European Social Survey round 3, (2006). Deze items over het gevoel dat je gerespecteerd wordt en eerlijk wordt behandeld, zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een voorbeelditem is: "De waarde van wat studenten doen, wordt erkend door de samenleving". De betrouwbaarheid van deze schaal met drie items is $\alpha = .67$ ($M = 3.5$, $SD = 1.0$).

Ten vierde hebben we *relatieve deprivatie* gemeten aan de hand van vier items over het gevoel dat studenten achtergesteld worden door de maatschappij, gebaseerd op het onderzoek van Kuppens et al. (2022). We hebben onze deelnemers gevraagd aan te geven op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) in hoeverre ze het eens waren met de stellingen. Een voorbeelditem is: "Als we iets van de overheid nodig hebben, moeten studenten altijd langer wachten". De betrouwbaarheid van deze schaal met vier items is $\alpha = .81$ ($M = 4.1$, $SD = 1.2$).

Maatschappelijk ongenoegen is gemeten aan de hand van vier items gebaseerd op het onderzoek van Gootjes et al. (2021) en zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een voorbeelditem is: “Ik ben bang dat het misgaat in de maatschappij”. De betrouwbaarheid van deze schaal met vier items is $\alpha = .82$ ($M = 4.6$, $SD = 1.1$).

Polarisatie is gemeten met items die als doel hebben drie componenten van polarisatie, namelijk populisme, politiek extremisme en opvattingen over de overheid, te meten. *Populisme* is gemeten aan de hand van acht items gebaseerd op onderzoek van Akkerman et al. (2016). Deze items zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens) en gericht op het standpunt van de participanten in kwesties over hoe de politiek omgaat met populaire en niet populaire onderwerpen en in hoeverre de overheid opkomt voor hun sociale klasse. Een voorbeelditem is: “De politiek in Nederland moet de wil van het volk volgen”. De betrouwbaarheid van deze schaal met acht items is $\alpha = .73$ ($M = 3.9$, $SD = 0.79$).

Politiek extremisme is gemeten aan de hand van drie items gericht op de politieke oriëntatie van onze deelnemers, met name omtrent het politieke spectrum (links of rechts georiënteerd). Zo zijn deelnemers bijvoorbeeld gevraagd om de volgende stelling: “Hoe zou u uw politieke oriëntatie omschrijven?” te beoordelen op een 7-punts Likertschaal (1- heel links georiënteerd, 3- midden, 7- heel rechts georiënteerd). De betrouwbaarheid van deze schaal met drie items is $\alpha = .53$ met schaalgemiddelden ($M = 1.1$, $SD = 0.5$). Dit houdt in dat studenten aangeven gemiddeld 1.08 van het middelpunt (midden politiek georiënteerd) af te liggen (links of rechts).

Opvattingen over de overheid zijn gemeten aan de hand vier items gebaseerd op het onderzoek van Gootjes et al. (2021). Deze algemene stellingen over de overheid zijn beoordeeld op een 7-punts Likertschaal (1- helemaal mee oneens, 7- helemaal mee eens). Een

voorbeelditem is: “De overheid zorgt goed voor alle burgers”. Na hercodering van de positieve items, komt de betrouwbaarheid van deze schaal met vier items op $\alpha = .60$ gemiddelden ($M = 3.6, SD = 0.9$).

Resultaten

Correlaties en manipulatie checks

Correlaties tussen alle variabelen. Eerst onderzochten wij de relaties tussen de zelf waargenomen SES schaal, maatschappelijk ongenoegen, de vier maten van negatieve metapercepties (d.w.z. negatieve meta-stereotypering, negatieve metavooroordelen, waargenomen miskennis en (een meer indirecte indicator van negatieve metapercepties) relatieve deprivatie), en de drie maten van polarisatie (extremisme, populisme, negatieve opvattingen over de overheid). Zie tabel 1 voor een overzicht van alle correlaties. De meeste correlaties gaan in de verwachte richting. Zo vonden wij dat een hogere score op zelfwaargenomen SES correleerde met een lagere score op waargenomen miskennis ($r = -.36, p < .001$), negatieve meta-ooroordelen ($r = -.21, p = .007$), relatieve deprivatie ($r = -.208, p = .008$) en maatschappelijk ongenoegen ($r = -.19, p = .013$). Wij vonden echter geen significante correlatie in de verwachte richting voor negatieve meta-stereotypering ($r = -.07, p = .369$). We vonden ook geen significante correlatie tussen opvattingen met betrekking tot de overheid en waargenomen SES ($r = .01, p = .909$).

Manipulatie controles. De manipulatie van SES is op twee manieren gecontroleerd, namelijk een directe test van hoe de participanten de boodschap in het krantenartikel waar hebben genomen (positief of negatief met betrekking tot de SES van studenten), en een meer subjectieve perceptie van de eigen SES van de participanten na het lezen van het artikel.

Naar verwachting bleek uit de variantieanalyse (ANOVA) met betrekking tot het effect van de manipulatie op de perceptie van het artikel dat deelnemers in de lage SES-

Tabel 1

Correlaties

Model		Maatschappelijk ongenoegen	Meta-stereotypering	Relatieve deprivatie	Waargenomen miskennen	Meta-vooroordelen	Populisme	Extremisme	Opvattingen overheid
Zelf waargenomen SES	<i>r</i>	-.194	-.071	-.208	-.365	-.211	.015	0	.009
	<i>p</i>	.013	.369	.008	<.001	.007	.849	1	.909
Maatschappelijk Ongenoegen	<i>r</i>	-	.158	.304	.270	.206	.317	-.055	.391
	<i>p</i>		.043	<.001	<.001	.008	<.001	.485	<.001
Meta-stereotypering	<i>r</i>	.158	-	.200	.105	.337	.034	.099	.004
	<i>p</i>	.043		.010	.182	<.001	.668	.207	.959
Relatieve deprivatie	<i>r</i>	.304	.200	-	.383	.242	.465	-.068	.211
	<i>p</i>	<.001	.010		<.001	.002	<.001	.389	.007
Waargenomen miskennen	<i>r</i>	.270	.105	.383	-	.412	-.041	.014	.079
	<i>p</i>	<.001	.182	<.001		<.001	.601	.858	.315
Meta-vooroordelen	<i>r</i>	.206	.337	.242	.412	-	-.047	.086	.006
	<i>p</i>	.008	<.001	.002	<.001		.550	.275	.935
Populisme	<i>r</i>	.317	.034	.465	-.041	-.047	-	-.178	.543
	<i>p</i>	<.001	.668	<.001	.601	.550		0.23	<.001
Extremisme	<i>r</i>	-.055	.099	-.068	.014	.086	-.178	-	-.062
	<i>p</i>	.485	.207	.389	.858	.275	0.23		.428
Opvattingen overheid	<i>r</i>	.391	.004	.211	.079	.006	.543	-.062	-
	<i>p</i>	<.001	.959	.007	.315	.935	<.001	.428	

conditie het artikel negatiever opvatten ($M = 5.3$, $SD = 0.7$) dan deelnemers in de hoge SES-conditie ($M = 2.6$, $SD = 0.7$), $F(1, 162) = 626.66$, $p < .001$, $\eta^2 = .81$.

Bovendien bleek uit de variantieanalyse (ANOVA) met betrekking tot het effect van de manipulatie op de waargenomen SES, zoals verwacht, dat deelnemers in de lage SES-conditie hun SES lager waar hebben genomen ($M = 5.9$, $SD = 1.3$) dan deelnemers in de hoge SES-conditie ($M = 6.7$, $SD = 1.2$), $F(1, 162) = 15.99$, $p < .001$, $\eta^2 = .09$.

Hypotheses testen

Hypothese 1: lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer negatieve metapercepties dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status.

We hadden verschillende maten van metapercepties, namelijk negatieve meta-stereotypering, negatieve metavooroordelen, waargenomen miskennen en, als een meer indirecte indicator van negatieve metapercepties, relatieve deprivatie. Om de hypothese over de invloed van SES op negatieve metapercepties te testen, gebruikten wij *Analysis of Variance* (ANOVA) voor elk van deze variabelen.

Zoals verwacht vonden wij een significant effect van SES op waargenomen miskennen, $F(1, 163) = 17.36$, $p < .001$, $\eta^2 = .10$, wat betekent dat in de lagere SES-conditie deelnemers zich meer miskend voelen ($M = 3.9$, $SD = 1.0$) dan de groep met de hoge SES-conditie ($M = 3.2$, $SD = 0.9$). Bovendien vonden we een significant effect van SES op metavooroordelen, $F(1, 163) = 7.94$, $p = .005$, $\eta^2 = .05$, wat betekent dat we in de lagere SES-conditie hogere niveaus van negatieve metavooroordelen ($M = 4.0$, $SD = 1.1$) waar hebben genomen dan in de hogere SES-conditie ($M = 3.5$, $SD = 1.3$). Het effect van SES op negatieve meta-stereotypering is echter niet significant ($F(1, 163) = 2.96$, $p = .087$, $\eta^2 = .02$), hoewel er een trend was in de verwachte richting. Dat wil zeggen dat we iets hogere niveaus van negatieve meta-stereotypering in de lage SES-conditie ($M = 4.8$, $SD = 1.0$) dan in de hoge SES-conditie ($M = 4.5$, $SD = 0.9$) zagen. Ten slotte vonden wij dat het effect van SES

op relatieve deprivatie significant is, $F(1, 163) = 11.22, p < .001, \eta^2 = .07$, wat betekent dat in lage SES-conditie deelnemers zich meer achtergesteld voelen door de samenleving ($M = 4.5, SD = 1.2$) dan in hoge SES-conditie ($M = 3.8, SD = 1.3$). Samen ondersteunen deze bevindingen grotendeels hypothese 1 die aangeeft dat een lagere SES zorgt voor meer negatieve metapercepties.

Hypothese 2: een lage zelfwaargenomen sociaaleconomische status leidt tot meer maatschappelijke ongenoegen dan een hoge zelfwaargenomen sociaaleconomische status.

Om de hypothese over de invloed van SES op maatschappelijk ongenoegen te toetsen, gebruikten we opnieuw een *Analysis of Variance* (ANOVA). Uit de analyse bleek geen significant effect van de manipulatie van SES op de mate van maatschappelijk ongenoegen ($M_{lowSES} = 4.7, SD = 1.1$); ($M_{highSES} = 4.5, SD = 1.0$), $F(1, 163) = 1.41, p = .236, \eta^2 = .01$. Onze hypothese werd dus niet ondersteund. Interessant genoeg vonden we wel dat de manipulatie invloed had op hoe geschokt participanten zich voelden over de samenleving. Dat wil zeggen, in de lage SES-conditie ($M = 5.0, SD = 1.4$) waren participanten meer geschokt over hoe de samenleving er op dit moment aan toe is dan participanten in de hoge SES-conditie ($M = 4.3, SD = 1.5$), $F(1, 163) = 7.42, p = .007, \eta^2 = .04$. Met andere woorden, de manipulatie had geen invloed op de maatschappelijke onvrede in het algemeen, maar liet de participanten na het lezen van het lage SES-artikel meer geschokt achter over de samenleving dan het hoge SES-artikel.

Hypothese 3: het verband tussen de zelfwaargenomen sociaaleconomische status en maatschappelijk ongenoegen wordt gemedieerd door negatieve meta-percepties.

We onderzochten deze hypothese met behulp van PROCESS (model 4, Hayes, 2018). Dat wil zeggen, we testen voor de verschillende indicatoren van negatieve metapercepties (d.w.z. negatieve meta-stereotypering, negatieve metavooroordelen, relatieve deprivatie en waargenomen miskennis) of ze de relatie tussen de *predictor* variabele (gemanipuleerde)

SES en uitkomstvariabele maatschappelijk ongenoegen mediëren. Wij vonden dat er een significant indirect effect is van SES op maatschappelijk ongenoegen via waargenomen miskening (Effect = $-.09$, 95% CI [$-.20$, $-.01$]), en via negatieve metavooroordelen, (Effect = $-.12$, 95% CI [$-.28$, $-.01$], evenals via relatieve deprivatie (Effect = $-.12$, 95% CI [$-.27$, $-.02$]). Ten slotte vonden wij dat negatieve meta-stereotypering de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen niet significant medieert (Effect = $-.03$, 95% CI [$-.12$, 0.01]). Tezamen suggereert dit, in lijn met hypothese 3, dat deelnemers met een lagere subjectieve SES zich meer miskend en achtergesteld voelen en geloven dat studenten op een negatieve manier worden gezien, wat vervolgens meer maatschappelijk ongenoegen voorspelt dan deelnemers met een hogere subjectieve SES. Wij vinden deze mediërende rol echter niet voor negatieve meta-stereotypering.

Hypothese 4: meer maatschappelijk ongenoegen voorspelt meer polarisatie.

Om de hypothese over de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie te testen, werden meerdere indicatoren van polarisatie nagegaan, namelijk politiek extremisme, opvattingen over de overheid (positief en negatief), en populisme. Een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen politiek extremisme voorspelde, liet geen significante relatie zien, $F(1, 162) = 1.20$, $R^2 = .01$, $B = .04$, $p = .275$. Verder liet een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen populisme voorspelde wel een significant verband zien, $F(1, 162) = 18.05$, $R^2 = .10$, $B = .24$, $p < .001$, wat suggereert dat participanten die meer onvrede voelen ook meer populistische opvattingen hebben. Met betrekking tot opvattingen over de overheid creëerden wij één gecombineerde subschaal met de negatieve opvattingen én de gehercodeerde positieve opvattingen. Een lineaire regressieanalyse die onderzocht of maatschappelijk ongenoegen negatieve opvattingen over de overheid voorspelde liet een significant verband zien, $F(1, 162) = 12.38$, $R^2 = .07$, $B = -.27$, $p < .001$, wat suggereert dat mensen die zich meer

maatschappelijk ongenoegen ervaren ook meer negatieve opvattingen over de overheid hebben. Tezamen suggereert dit dat we grotendeels steun vinden voor hypothese 4: participanten die meer maatschappelijk ongenoegen ervaren hebben meer populistische opvattingen en hebben meer negatieve opvattingen over de overheid. Zij hebben echter geen extremere politieke oriëntatie.

Discussie

In dit onderzoek hebben we onderzocht in hoeverre het idee van laag of juist hoog op de sociaal economische ladder (SES) staan negatieve metapercepties en maatschappelijk ongenoegen kan voorspellen. Daarnaast hebben we ook gekeken of metaperceptie de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen medieert. Metaperceptie is de manier van denken waarin een persoon denkt over de percepties die een ander persoon van diegene heeft (Carlson & Barranti, 2016). Meer specifiek hebben wij naar meta-stereotypering, miskennis, relatieve deprivatie en metavooroordelen gekeken. Verder was de verwachting dat een hoge mate van maatschappelijk ongenoegen samenhangt met een hoge mate van polarisatie. Onder polarisatie wordt de splitsing van een maatschappij verstaan tussen groepen die tegenovergestelde ideeën hebben (Oosterwaal, 2009). In het onderzoek zijn wij dit nagegaan door te kijken naar mate van populisme, extreem stemmen en mening over de overheid.

De resultaten komen deels overeen met onze verwachtingen. We hebben geen significante invloed gevonden van zelfwaargenomen SES op maatschappelijk ongenoegen (Hypothese 2). Wel werd er gevonden dat mensen in geval van een lage zelfwaargenomen SES meer geschokt zijn over hoe het nu gaat met de maatschappij dan mensen met een hoge zelfwaargenomen SES. Verder hebben we gevonden dat een lage zelfwaargenomen SES zorgt voor meer negatieve metapercepties dan een hoge SES (Hypothese 1). Daarnaast hebben we gevonden dat metaperceptie de relatie medieert tussen zelfwaargenomen SES en maatschappelijk ongenoegen (Hypothese 3). Met andere woorden, als mensen zichzelf als

lager op de sociaal economische ladder zien, dan hebben zij het gevoel dat mensen zoals zij negatiever door de maatschappij worden gezien, hetgeen vervolgens maatschappelijk ongenoegen voorspelt. En als laatste hebben wij gevonden dat maatschappelijk ongenoegen populisme en negatieve attitudes ten opzichte van de overheid voorspelt. Daarentegen hebben we geen relatie gevonden tussen maatschappelijk ongenoegen en extremere politieke voorkeuren. (Hypothese 4).

Theoretische en praktische implicaties

Dit onderzoek geeft nieuwe inzichten over de invloed van SES op metaperceptie en maatschappelijk ongenoegen en over de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie. Zoals in de introductie aangegeven hebben wij gebruik gemaakt van meerdere onderzoeken en daar gedeeltes van gerepliceerd. Onze resultaten met betrekking tot de eerste hypothese over de relatie tussen SES en negatieve metaperceptie komen grotendeels overeen met het voorgaande onderzoek. Wij hebben verschillende aspecten van metaperceptie gemeten, namelijk negatieve meta-stereotypering, negatieve metavooroordelen, relatieve deprivatie en waargenomen miskennen door de samenleving. We vinden dat SES negatieve metavooroordelen, relatieve deprivatie en waargenomen miskennen beïnvloedt. Dit is in lijn met de onderzoeken van Birrell (1972) en Olson et al. (1995) over relatieve deprivatie. In deze onderzoeken is gevonden dat mensen met een lagere SES hogere mate van relatieve deprivatie ervaren. Een andere bevinding die wij hebben gedaan komt overeen met het onderzoek van Van Noord (2021) over miskennen. Miskennen is hoger bij mensen die een lage educatie gehad hebben (Van Noord, 2021). In het huidige onderzoek hebben we gevonden lagere SES leidt tot meer ervaren miskennen. Dit komt dus overeen met het voorgaande onderzoek. Een toevoeging van ons onderzoek is dat wij een causaal verband hebben gevonden tussen SES en miskennen, terwijl het in de voorgaande onderzoeken ging om een correlatieel verband. Echter was geen duidelijk effect van SES op negatieve meta-

stereotypering. Uit het onderzoek van Lammers et al. (2008), kwam naar voren dat mensen die minder macht ervaren meer negatief meta-stereotyperen. In het huidige onderzoek is er niet naar macht gekeken maar naar SES. Wellicht is dat de reden dat wij geen verband hebben gevonden tussen SES en meta-stereotypering, maar het voorgaande onderzoek van Lammers et al. (2008) wel tussen macht en meta-stereotypering. Desondanks komt uit het huidige onderzoek naar voren dat mensen die behoren tot de lage SES groep over het algemeen meer negatieve metapercepties hebben dan positieve metapercepties.

Als we echter kijken naar de hypothese over de oorzaak-gevolg relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen vinden we geen duidelijke invloed van SES. In voorgaand onderzoek van Jetten et al. (2017) is er wel een causaal verband gevonden. Echter ging het hier om SES op collectieve angst en over de vitaliteit van de eigen groep binnen de maatschappij als er een economische crisis ontstaat. Een reden waarom er wellicht andere resultaten uit zijn gekomen is, omdat zij gebruik hebben gemaakt van een fictieve wereld terwijl ons onderzoek is gebaseerd op de echte wereld van de student. Wat we wel vinden in ons onderzoek is dat de studenten uit de lage SES groep meer geschrokken zijn over de gang van zaken in de samenleving dan de studenten uit de hoge SES groep. In het onderzoek van Jetten et al. (2017) en het huidige onderzoek komt naar voren dat angst een belangrijke variabele is om mee te nemen als er wordt gekeken naar de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen.

Daarnaast hebben we ook meer inzicht gekregen in de mediërende rol van metaperceptie (hypothese 3). Wij hebben hetzelfde model getoetst als het ongepubliceerde onderzoek van Arzbach (2023). Net als wij, vond Arzbach dat mensen die zichzelf lager op de sociaal economische ladder plaatsen negatievere metapercepties hadden en meer maatschappelijk ongenoegen ervaren, waarbij negatieve metapercepties de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen medieert. Er is echter een belangrijk verschil tussen de

onderzoeken en dat is dat wij SES hebben gemanipuleerd in plaats van gemeten. In het huidige onderzoek hebben wij laten zien dat SES metapercepties beïnvloedt en dat dit vervolgens maatschappelijk ongenoegen voorspelt. De resultaten laten zien dat als men een lage SES heeft men meer negatieve metapercepties heeft waardoor men meer maatschappelijk ongenoegen ervaart. Daarnaast hebben wij gebruik gemaakt van een andere populatie (Nederlandse studenten in plaats van Amerikanen). Met andere woorden, wij hebben de causale rol van SES kunnen aantonen wat betreft negatieve metapercepties, die vervolgens maatschappelijk ongenoegen voorspellen.

Op onze laatste hypothese over polarisatie hebben we deels een verband gevonden met maatschappelijk ongenoegen. Wat betreft populisme en opvattingen over de overheid is er een verband met maatschappelijk ongenoegen gevonden. Deze resultaten komen overeen met de onderzoeken over populisme van Steenvoorden en Hartevelt (2017) en Rhodes-Purdy et al. (2021). Uit deze onderzoeken kwam naar voren dat mensen die pessimistisch denken over de samenleving en het idee hebben dat de politieke macht niet het beste met hun voor hebben, eerder stemmen op populistische partijen. In het huidige onderzoek vinden we dat mensen die hoger scoren op maatschappelijk ongenoegen het in hogere mate eens zijn met populistische uitspraken. Ook op opvattingen over de overheid vinden we een verband met maatschappelijk ongenoegen. In voorgaande onderzoeken werd gevonden dat mensen die ontevreden zijn over de maatschappij vaak geen vertrouwen hebben in de politiek. De politici zijn vaak arrogant en staan te ver van het volk (Bornand & Klein, 2022; Noordzij et al., 2020). In het huidige onderzoek wordt gevonden dat mensen met meer negatieve opvattingen over de overheid en minder positieve opvattingen meer maatschappelijk ongenoegen ervaren. Desondanks hebben we geen relatie gevonden tussen maatschappelijk ongenoegen en extreem stemmen. De verwachting was dat maatschappelijk ongenoegen in relatie zou staan met extreem rechts of extreem links stemmen, zoals gevonden in het onderzoek van Van der

Bles. (2017). De reden dat we geen verband hebben gevonden tussen ongenoegen en extreem stemmen kan liggen aan het feit dat we studenten hebben gekozen die wellicht nog niet of een enkele keer gestemd hebben. Het voorgaande onderzoek van Van der Bles. (2017) heeft gebruik gemaakt van resultaten van echte politieke verkiezingen. Daarnaast lag de gemiddelde leeftijd bij beide onderzoeken een stuk hoger. De ervaring van stemmen kan dus wellicht invloed hebben gehad op de resultaten.

Onze bevindingen zijn van belang voor de gehele maatschappij en een overheid die het beste voorheeft met de bevolking. Onze resultaten leveren informatie over het welzijn van een mens en hoe die beïnvloed kan zijn door de zelfwaargenomen SES. Mensen met een lagere zelfwaargenomen SES hebben meer negatieve metapercepties en dit kan op zijn buurt weer de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen gedeeltelijk verklaren. De overheid kan de grote gevolgen van maatschappelijk ongenoegen, zoals demonstraties of agressie tegen de outgroup, aanpakken door rekening te houden met hoe mensen menen gezien te worden in en gewaardeerd te worden door de maatschappij. Als mensen met lage SES het idee hebben dat ze er minder toe doen in de samenleving dan mensen met een hoge SES zou dat kunnen leiden tot meer ongenoegen over de samenleving en wellicht tot meer polarisatie.

Beperkingen van het onderzoek en suggesties voor toekomstig onderzoek

Ons onderzoek kent ook een aantal beperkingen. Eén daarvan is dat we enkel gebruik hebben gemaakt van eerstejaars psychologiestudenten in Groningen. Dit betekent dat de gevonden resultaten wellicht niet gevonden worden als er een andere populatie wordt gekozen. Daarnaast hebben psychologiestudenten vaak eerder door dat er een manipulatie plaats vindt in de vragenlijst vergeleken met andere participanten. Zo hebben een aantal studenten aan het einde van de vragenlijst hun correcte vermoedens achter gelaten over het doel van het onderzoek. Het is onduidelijk hoeveel studenten het doel achter de vragenlijst

precies wisten te benoemen. Desondanks vonden we grotendeels steun voor onze hypotheses. Dus zelfs bij een groep mensen die een redelijk bevooroordeelde positie in de samenleving hebben (zij volgen een opleiding met uitzicht op een welvarende toekomst) is het mogelijk om hen het gevoel te geven dat zij als groep er niet toe doen. De vraag is wat dit betekent voor groepen mensen voor wie de toekomst uitzichtloos is en wat dat betekent voor hun relatie met de maatschappij. Toekomstig onderzoek zou dit verder kunnen onderzoeken.

Ook heeft ons onderzoek geen gebruik gemaakt van een neutrale conditie binnen de manipulatie, hierdoor hebben we geen controlegroep. We kunnen niet vergelijken hoe mensen scoren als ze een neutrale tekst lezen over hun toekomst vergeleken met de lage en hoge conditie. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat alleen de lage of de hoge conditie heeft gewerkt en de conditie die niet werkt op hetzelfde niveau zit als de neutrale conditie.

Een andere beperking van het onderzoek is dat de manipulatie van SES wel gelukt is, maar dat dit de participanten wat betreft de meting van maatschappelijk ongenoegen alleen heeft laten schrikken over de gang van zaken in Nederland. We hebben geen verschillen wat betreft andere emoties gevonden die te maken hebben met maatschappelijk ongenoegen tussen de verschillende condities. Er was namelijk geen effect van SES op bijvoorbeeld angst over de toekomst van de maatschappij en frustratie of juist tevredenheid over de maatschappij. Op basis van de behaalde resultaten zou gezegd kunnen worden dat de manipulatie niet sterk genoeg is geweest. Om de andere emoties te kunnen bereiken had er wellicht gebruik gemaakt kunnen worden van videobeelden van mensen die vertellen over hun plaats in de maatschappij. Deze mensen zouden dan dezelfde kenmerken hebben als de participanten, waardoor het verhaal erg realistisch overkomt. Op deze manier worden de participanten gemanipuleerd door verhalen van anderen die op hun lijken, zodat ze het idee krijgen dat bepaalde dingen ook echt kunnen gebeuren. Wellicht worden de andere emoties, zoals angst en frustratie dan ook bereikt.

Echter zou er ook gebruik kunnen worden gemaakt van een longitudinaal onderzoek. Op deze manier kan er ook wat gezegd worden over de oorzaak-gevolg relatie. Maatschappelijk ongenoegen is iets dat over een lange tijd gebeurt, daarom is het moeilijk te veranderen met een kleine manipulatie. Er wordt met een longitudinaal onderzoek geen variabelen gemanipuleerd, maar er worden mensen voor langere tijd onderzocht die zich bevinden in een bepaalde SES. Zo zou er een relatie gevonden kunnen worden tussen mensen uit een lage SES die overtijd meer maatschappelijk ongenoegen ervaren. Daarnaast kan er ook bijgehouden worden wat er met de mate van maatschappelijk ongenoegen gebeurt als men van een lage SES naar een gemiddelde of hoge SES groeit of juist als men van een gemiddelde of hoge SES naar een lage SES zakt. Het nadeel hiervan is wel dat verandering niet binnen een week tijd zal gebeuren, dus dit onderzoek zal enkele jaren volgehouden moeten worden.

Ook is uit ons onderzoek gebleken dat metaperceptie een belangrijk begrip is die veel invloed heeft op de relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen. Negatieve gevolgen van metaperceptie op deze relatie kunnen zijn dat mensen weinig zelfvertrouwen hebben en het idee krijgen dat ze er niet toe doen in de samenleving. Mensen kunnen zichzelf hierdoor terugtrekken uit de samenleving, maar ze kunnen ook macht gaan opeisen. Dit wordt dan gedaan door bijvoorbeeld vele protestacties maar ook door fysiek geweld te gebruiken tegen de overheid en mensen die werken voor de overheid, zoals brandweerlieden, ambulancebroeders en politieagenten. Door meer onderzoek te doen naar deze relatie kan er allicht een interventie gemaakt worden over de negatieve gevolgen die metapercepties met zich meedragen.

Toekomstig onderzoek kan oplossingen voor de negatieve gevolgen van metaperceptie op SES en maatschappelijk ongenoegen verder onderzoeken. Dit kan gedaan worden door mensen uit de lage SES het gevoel te geven dat zij er wel toe doen. Vervolgens

wordt dan gekeken wat de resultaten daarvan zijn op metaperceptie en maatschappelijk ongenoegen. Als uit deze resultaten blijkt dat wanneer mensen uit een lage SES het gevoel hebben dat ze er toe doen en er vervolgens minder negatieve gevolgen zijn, kan hier een interventie op bedacht worden die de overheid kan uitvoeren.

De laatste suggestie voor toekomstig onderzoek gaat over de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie. Op basis van ons onderzoek kunnen we alleen spreken over correlaties. Verder onderzoek is nodig om te kijken of er ook een causaal verband te vinden is tussen maatschappelijk ongenoegen. Daarnaast zou er ook gekeken kunnen worden naar de SES die mensen hebben. Of SES als moderator invloed uitoefent op de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie. Voorgaand onderzoek heeft al gekeken naar de relatie met SES en populisme, maar dit kan nog verder uitgebreid worden naar de items binnen polarisatie.

Conclusies

Dit onderzoek heeft gekeken of een lage SES maatschappelijk ongenoegen en negatieve metaperceptie kan voorspellen en of negatieve metaperceptie de relatie medieert tussen SES en maatschappelijk ongenoegen. Daarnaast is er ook gekeken naar de relatie tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie. Dit huidige onderzoek heeft gevonden dat een lage SES zorgt voor negatieve metapercepties. De invloed van SES op maatschappelijk ongenoegen is niet direct gevonden. Om deze reden kunnen we niet stellen dat er een directe relatie bestaat tussen SES en maatschappelijk ongenoegen. Wel blijkt er een indirecte relatie tussen SES en maatschappelijk ongenoegen te zijn via negatieve metapercepties. Ook heeft dit onderzoek verband gevonden tussen maatschappelijk ongenoegen en polarisatie.

Toekomstig onderzoek is nodig om de gevonden resultaten verder te onderzoeken en uit te breiden. Ons onderzoek heeft bijgedragen aan de huidige kennis over SES, metaperceptie,

maatschappelijk ongenoegen en polarisatie en dit kan wellicht bijdragen aan meer inzicht in het verbeteren van welzijn van de mens en maatschappij.

Referenties

- Akkerman, A., van Stekelenburg, J. & Klandermans, B., (2016). Does civic participation stimulate political activity? *Journal of Social Issues*, 72(2), 286–314.
- APA Dictionary of Psychology*. (z.d.). https://dictionary.apa.org/socioeconomic-status?_ga=2.261990986.638025202.1669212338-1268892087.1613553915
- Arzbach, J. (2023). *My place in society and how I am seen by others: Negative meta-stereotyping and its relation to Societal discontent* [ongepubliceerde data]. Rijksuniversiteit in Groningen.
- Birrell, D. (1972). Relative deprivation as a factor in conflict in Northern Ireland. *The Sociological Review*, 20(3), 317–343. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954x.1972.tb00213.x>
- Bornand, T. & Klein, O. (2022). Political trust by individuals of low socioeconomic status: The key role of anomie. *Social Psychological Bulletin*, 17, Article e6897.
- Carlson, E. N. & Barranti, M. (2016). Metaperceptions. *The Social Psychology of Perceiving Others Accurately*, 165–182. <https://doi.org/10.1017/cbo9781316181959.008>
- ESS Round 3: European Social Survey Round 3 Data (2006). Data file edition 3.7. Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS3-2006.
- Gootjes, F., Kuppens, T., Postmes, T. & Gordijn, E. (2021). Disentangling societal discontent and intergroup threat: Explaining actions towards refugees and towards the state. *International Review of Social Psychology*, 34(1), 8. <https://doi.org/10.5334/irsp.509>
- Gordijn, E. H. (2010). When thinking that you are fat makes you feel worthless: Activation and application of meta-stereotypes when appearance matters. *Social Cognition*, 28(1), 20–39. <https://doi.org/10.1521/soco.2010.28.1.20>

Greijdanus, H., Postmes, T., Gordijn, E. H., & van Zomeren, M. (2015). Steeling ourselves:

Intragroup communication while anticipating intergroup contact evokes defensive intergroup perceptions. *PLOS ONE*, *10*(6), e0131049.

<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0131049>

Hayes, A. F. (2018). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis:

A regression-based approach (2nd edition). New York, NY: Guilford Publications.

Jetten, J., Mols, F., Healy, N. & Spears, R. (2017). “Fear of Falling”: Economic instability enhances collective angst among societies’ wealthy class. *Journal of Social Issues*, *73*(1), 61–79. <https://doi.org/10.1111/josi.12204>

Kuppens, P., Dejonckheere, E., Kalokerinos, E. K. & Koval, P. (2022). Some

recommendations on the use of daily life methods in affective science. *Affective Science*, *3*(2), 505–515. <https://doi.org/10.1007/s42761-022-00101-0>

Lammers, J., Gordijn, E. H. & Otten, S. (2008). Looking through the eyes of the powerful. *Journal of Experimental Social Psychology*, *44*(5), 1229–

1238. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.03.015>

Mudde, C. (2017). Populism: An ideational approach. In C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, O. Ochoa Espejo, & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford handbook on populism* (pp. 27–47). Oxford University Press

Noordzij, K., Koster, W. & Waal, J. (2020). “They don’t know what it’s like to be at the bottom”: Exploring the role of perceived cultural distance in less-educated citizens’ discontent with politicians. *The British Journal of Sociology*, *72*(3), 566–579.

<https://doi.org/10.1111/1468-4446.12800>

Olson, J. M., Roesenc, N. J., Meen, J. & Robertson, D. J. (1995). The preconditions and consequences of relative deprivation: Two Field Studies¹. *Journal of Applied Social Psychology*, *25*(11), 944–964. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1995.tb02384.x>

- Oosterwaal, A. (2009). Polarisation in de Nederlandse samenleving en politiek: het integratiebeleid. *Mens en maatschappij*, 84(4), 369–392.
<https://doi.org/10.5117/mem2009.4.oost>
- Putra, I. E. (2016). Taking seriously ingroup self-evaluation, meta-prejudice, and prejudice in analyzing interreligious relations. *The Spanish Journal of Psychology*, 19.
<https://doi.org/10.1017/sjp.2016.48>
- Rhodes-Purdy, M., Navarre, R. & Utych, S. M. (2021). Populist psychology: economics, culture, and emotions. *The Journal of Politics*, 83(4), 1559–1572.
<https://doi.org/10.1086/715168>
- Steenvoorden, E. H. (2014). A General Discontent Disentangled: A conceptual and empirical framework for societal unease. *Social Indicators Research*, 124(1), 85–110.
<https://doi.org/10.1007/s11205-014-0786-4>
- Steenvoorden, E. H. & Hartevelt, E. (2017). The appeal of nostalgia: the influence of societal pessimism on support for populist radical right parties. *West European Politics*, 41(1), 28–52. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1334138>
- Van der Bles, A. M. (2017). *Societal discontent: Deciphering the Zeitgeist*. University of Groningen.
- Van der Bles, A. M., Postmes, T., LeKander-Kanis, B. & Otjes, S. (2017). The consequences of collective discontent: A new measure of zeitgeist predicts voting for extreme parties. *Political Psychology*, 39(2), 381–398. <https://doi.org/10.1111/pops.12424>
- Van Noord, J., Spruyt, B., Kuppens, T. & Spears, R. (2021). In the shadow of the schooled society: Feelings of misrecognition and the education ladder. *Social Problems*.
<https://doi.org/10.1093/socpro/spab034>

- Voorn, J. (2018, 4 juli). 'Populisme kanaliseert onbehagen in de samenleving'. *de Kanttekening*. <https://dekanttekening.nl/interview/populisme-kanaliseert-onbehagen-in-de-samenleving/>
- Vorauer, J. D., Main, K. J. & O'Connell, G. B. (1998). How do individuals expect to be viewed by members of lower status groups? Content and implications of meta-stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(4), 917–937.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.4.917>
- Walker, I. & Pettigrew, T. F. (1984). Relative deprivation theory: An overview and conceptual critique. *British Journal of Social Psychology*, 23(4), 301–310.
<https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1984.tb00645.x>

Bijlagen

Bijlage A. Informatie pagina**INFORMATIE OVER HET ONDERZOEK****“STUDENTENLEVEN ANNO 2022”****• Waarom krijg ik deze informatie?**

- Je wordt uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek, omdat wij geïnteresseerd zijn in hoe studenten de Nederlandse samenleving en hun eigen positie hierin zien.
- Bij dit onderzoek zijn 6 bachelorstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen betrokken en wordt begeleid door prof. dr. E. Gordijn.
- De startdatum van het onderzoek is 25-11-2022 en de einddatum van het onderzoek is 31-03-2023.
- Je wordt uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek, omdat wij geïnteresseerd zijn in hoe studenten de Nederlandse samenleving en hun eigen positie hierin zien.

• Moet ik deelnemen aan dit onderzoek?

Deelname aan het onderzoek is vrijwillig. Jouw toestemming is echter vereist. Lees deze informatie daarom zorgvuldig door. Pas achteraf beslis je of je mee wilt doen. Als je besluit niet deel te nemen, hoef je dit niet uit te leggen en zijn er geen negatieve gevolgen. Je hebt dit recht te allen tijde, ook nadat je toestemming hebt gegeven om deel te nemen aan het onderzoek.

• Wat is het doel van dit onderzoek?

Wij willen nagaan hoe studenten de maatschappij zien. Ook willen we weten hoe ze de positie van studenten in de maatschappij zien.

• Wat vragen we van je tijdens dit onderzoek?

- Ten eerste zullen we je om jouw toestemming vragen om deel te nemen.
- Wanneer je akkoord gaat met deelname, wordt je naar de online vragenlijst geleid. In de vragenlijst krijg je een artikel van RTV Noord te lezen over hoe het gaat met studenten in Groningen. Daarna krijg je diverse vragen over jouw positie als student in de maatschappij en jouw ideeën over de maatschappij. Als laatste beantwoord je enkele demografische vragen, zoals je leeftijd, geslacht, werk en politieke oriëntatie.
- Na het invullen van de vragenlijst ontvang je meer informatie over dit onderzoek.
- Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.
- Je ontvangt SONA punten als compensatie voor jouw deelname.

• Wat zijn de gevolgen van deelname aan het onderzoek?

- Met ons onderzoek hopen we meer inzicht te krijgen in hoe studenten aankijken tegen de maatschappij en de positie van studenten hierin. Met jouw deelname kun je bijdragen aan dit onderzoek. Jouw deelname helpt daarnaast 6 Bachelor studenten met hun Bachelorthese onderzoek.

- Wij zijn van mening dat er weinig tot geen risico's verbonden zijn aan deelname aan dit onderzoek. Het kan echter zijn dat je sommige vragen moeilijk te beantwoorden vindt of ze liever niet beantwoordt. Houd er rekening mee dat jij je altijd kunt terugtrekken uit het onderzoek, wat geen negatieve gevolgen voor jou heeft.

- **Hoe gaan we om met je data?**
 - Jouw gegevens zijn vertrouwelijk. Hoewel er geen persoonlijke gegevens worden verzameld, kan sommige informatie je identificeren wanneer ze worden gecombineerd (d.w.z. geslacht, leeftijdscategorie).
 - Alleen de onderzoekers van deze studie zullen toegang tot de gegevens hebben. De gegevens bestaan uit jouw antwoorden op de vragen die worden verzameld met behulp van een online vragenlijst.
 - Wij verzamelen deze gegevens voor wetenschappelijke doeleinden. Als de gegevens worden gepubliceerd, zullen we informatie anonimiseren die kan worden gebruikt om individuele deelnemers te identificeren. Na afloop van het onderzoek worden de gegevens opgeslagen op een veilige server van de Rijksuniversiteit Groningen en 10 jaar bewaard.

- **Zijn er nog andere dingen die je moet weten?**
 - Je mag altijd vragen stellen over het onderzoek. Je kunt dit doen door een e-mail te sturen naar e.h.gordijn@rug.nl.
 - Heb je vragen/zorgen over jouw rechten als onderzoeksdeelnemer of de uitvoering van het onderzoek? Dan kun je contact opnemen met de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl.
 - Heb je vragen of opmerkingen over de omgang met jouw persoonsgegevens? Dan kun je contact opnemen met de functionaris voor gegevensbescherming van de Rijksuniversiteit Groningen: privacy@rug.nl.
 - Als onderzoeksdeelnemer heb je recht op een kopie van deze onderzoeksinformatie (je kunt een screenshot maken van deze informatie).

Bijlage B. Informed Consent Formulier**GEÏNFORMEERDE TOESTEMMING****“STUDENTENLEVEN ANNO 2022”**

research code: PSY-2223-S-0102

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb de gelegenheid gehad om er via email vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Mijn Sona-nummer wordt gebruikt om mij Sona-credits te geven. Een week na mijn deelname zal mijn Sona-nummer uit de dataset worden verwijderd
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef:

Toestemming voor deelname aan het onderzoek: Ja, ik geef toestemming voor deelname Nee, ik geef geen toestemming voor deelnameToestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens: Ja, ik geef toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot een week na mijn deelname kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen. Nee, ik geef geen toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens.

Bijlage C. Manipulatie, hoge SES

Groningse Studenten zijn blij over hun positie in de samenleving en zien een rooskleurige toekomst

Sander Joosten

Studenten voor het academiegebouw zomer 2022

© Eva Hulscher/RTV Noord

Er klinken steeds meer geluiden dat het leven van veel studenten zwaar is. Tijdens de corona crisis vereenzaamden veel studenten. Gelukkig is dit zo goed als voorbij. Maar nu is er sprake van hoge inflatie, waardoor boodschappen duur zijn en iedereen veel moet betalen voor gas en elektriciteit. Welke impact heeft dit op studenten?

Om deze vraag te beantwoorden hebben wij een groot aantal studenten gesproken. In deze gesprekken is duidelijk geworden dat de meeste studenten in Noord-Nederland eigenlijk heel tevreden zijn met hun leven.

“Ik leen maximaal bij DUO, dit geeft mij de kans om veel tijd aan mijn studie en vrienden te besteden”

Zo zegt Sanne, een 24 jarige studente uit Groningen.

De oplossing die Sanne hiervoor heeft is het maximaal lenen bij DUO. Dit is een goede oplossing, want dat biedt haar de kans om veel tijd aan haar studie en vrienden te besteden. Ze verwacht in de toekomst genoeg te verdienen om de schuld af te betalen en nu heeft ze een prettig leven. Met Hidde, een 21 jarige student uit Leeuwarden gaat het ook goed. “Door de stijging van de energieprijzen en de hoge inflatie hebben we in ons studentenhuis niet veel geld voor boodschappen, maar door de kosten te delen kunnen we toch lekker eten. En het is ook erg gezellig en we helpen elkaar. Een huisgenoot bijvoorbeeld die wat minder te besteden heeft helpen we met boodschappen als dat nodig is”.

Uit recent onderzoek blijkt dat 72% een leuke en ontspannen studententijd heeft. 64% van de studenten geeft aan veel vrijheid te hebben tijdens hun studie, waardoor zij de mogelijkheid hebben om hun tijd zelf in te delen. Veel studenten zijn lid van een studentenvereniging, sporten, werken of reizen tijdens hun studie jaren. Zo ook Iris, een 19 jarige studente uit Groningen. “Eigenlijk ben ik vrij weinig bezig met school. De studie is heel interessant en niet zo moeilijk. Vaak spendeer ik mijn tijd met vrienden of ben ik aan het werk. Ik vind het studentenleven echt heel chill.”

Rooskleurige toekomst met goede vooruitzichten

Veel studenten hebben een bijbaan naast hun studie, waardoor ze werkervaring opdoen. Ze hoeven door hun bijbaan veel minder of zelfs niet te lenen. En als ze lenen, verwachten ze de lening na hun studie makkelijk af te kunnen lossen. Universitaire studenten hebben een vooruitzicht op een goede toekomst. De baankansen zijn heel hoog, het startinkomen is vaak al boven modaal en het inkomen neemt snel toe. “Mijn zus heeft ook een universitaire opleiding afgerond binnen de sociale wetenschappen. Ze kon na haar studie meteen aan het werk en ze vertelt dat ze bijna dagelijks in contact is met recruiters die haar een baan willen aanbieden. Het salaris dat wordt aangeboden is soms bizar hoog”, zegt Johan, een 25 jarige student uit Groningen.

Door het hoge startinkomen en de goede vooruitzichten wat betreft werk en inkomen krijgen universitair opgeleide mensen ook een veel hogere hypotheek, waardoor ze later in goede huizen en in goede buurten kunnen wonen. Mensen met een universitaire opleiding hebben vergeleken met lager opgeleiden minder vaak te maken met chronische ziektes, ze leven gemiddeld 5 jaar langer en in goede gezondheid dan minder hoog opgeleiden. Alles samengevat hebben de meeste universitaire studenten een goed leven en een rooskleurige toekomst.

Bijlage D. Manipulatie, lage SES**Groningse Studenten zijn ongelukkig over hun positie in de samenleving en somber over de toekomst**

Sander Joosten

Studenten tijdens de bezetting van het academiegebouw in 2021

© Eva Hulscher/RTV Noord

Er klinken steeds meer geluiden dat het leven van veel studenten zwaar is. Tijdens de corona crisis vereenzaamden veel studenten. Gelukkig is dit zo goed als voorbij. Maar nu is er sprake van hoge inflatie, waardoor boodschappen duur zijn en iedereen veel moet betalen voor gas en elektriciteit. Welke impact heeft dit op studenten?

Om deze vraag te beantwoorden hebben wij een groot aantal studenten gesproken. Uit deze gesprekken is duidelijk geworden dat veel studenten in Noord-Nederland de studententijd als erg zwaar ervaren.

“ik heb weinig geld te besteden, want door de hoge studiedruk heb ik niet veel tijd voor een bijbaan.”

Zo zegt Sanne, een 24 jarige studente uit Groningen.

De oplossing die Sanne hiervoor heeft is maximaal lenen bij DUO. Dit leek eerst een goede oplossing, maar nu de rente stijgt voor deze leningen is dit een kostbare keuze. Sanne maakt zich hier veel zorgen over. Hidde, een 21 jarige student in Leeuwarden maakt zich ook zorgen over geld: “Door de stijging van de energieprijzen en de hoge inflatie hebben we in ons studentenhuus vaak te weinig geld over om boodschappen te kunnen doen. Een huisgenoot van ons kan zijn huur zelfs niet meer betalen, we proberen hem te helpen, maar of dit zo kan blijven weten we niet”.

Uit recent onderzoek blijkt dat zeker 68% van de studenten met vergelijkbare problemen te maken heeft. Veel studenten durven de verwarming niet meer aan te zetten uit angst om de energierekening niet te kunnen betalen. Het is volgens hen onbegrijpelijk dat de minima gesteund worden om de energierekeningen te betalen, maar dat studenten, die ook zeer weinig te besteden hebben, het zelf maar moeten uitzoeken.

Niet langer lang leve de lol

Doordat het leven van studenten niet enkel meer lang leve de lol is gaat het ook minder goed met de psychische gesteldheid van studenten. Bijna de helft van de studenten ervaart psychische klachten, zoals depressie en angst. Een nog hoger percentage, 71%, geeft aan terugkerende problemen met slapen te ervaren. Studenten maken zich druk om geld, studiekeuze en de toekomst. Johan, een 25 jarige student uit Groningen, vraagt zich af of studeren aan de universiteit deze stress wel waard is. “Veel studenten hebben jaren hard gewerkt om hun diploma te halen, maar eindigen vaak in een baan waar helemaal geen academische opleiding voor nodig is. Of ze krijgen een baan die niets met hun studie te maken heeft. Vrienden van mij werken na hun studie bij Albert Heijn of bij callcenters.” Ook uit de cijfers blijkt dat de maatschappij op dit moment vooral behoefte heeft aan mensen met meer relevante en praktische kennis, zoals in de bouw, zorg of de ICT. Salarissen en banen van universitair afgestudeerden vallen daardoor vaak erg tegen en de vooruitzichten op verbetering ook.

Pech generatie

Studenten van deze tijd worden vaak onder de naam ‘pech generatie’ omschreven. Onder andere omdat de basisbeurs is afgeschaft en plaats heeft gemaakt voor een leenstelsel. Recent is bekend geworden dat er rente zal moeten worden betaald over de studieschuld. Hiermee wordt de studieschuld van veel studenten nog veel hoger. Dit vooruitzicht vermindert mede hun kansen in de toekomst op een goed huis in een goede buurt, omdat hun aanvraag voor een hypotheek door schulden kan worden afgewezen. Alles samengevat is het leven van veel universitaire studenten moeilijk. Zij zijn ongelukkig over hun positie in de samenleving en hun toekomstperspectief is somber.

De volgende vragen betreffen jouw politieke oriëntatie. In hoeverre zie je jezelf (in het algemeen, wat betreft maatschappelijke vraagstukken en wat betreft financiële en economische vraagstukken) als meer links of juist als meer rechts?

De schaal loopt van 1= extreem links via 4=politieke midden naar 7 =extreem rechts.

	1= Extreem links	2	3	4=Politiek midden	5	6	7=Extreem rechts
Hoe zou je in het algemeen jouw politieke oriëntatie omschrijven?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe zou je jouw politieke oriëntatie omschrijven als het gaat op maatschappelijke vraagstukken (bv., onderwijs, migratie, cultuur)?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe zou je jouw politieke oriëntatie omschrijven als het gaat om financiële en economische vraagstukken?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dit is een aandachtvraag: Welke van de onderstaande opties is een groente?

- Sneeuw
- Wortel
- Hond

De volgende vragen gaan over hoe je de overheid ziet. In hoeverre ben je het eens met de volgende stellingen?

	1=Helemaal niet mee eens	2	3	4	5	6	7=Helemaal mee eens
De overheid zorgt goed voor alle burgers	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Burgers kunnen rekenen op de overheid om hen te beschermen indien nodig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Harder optreden tegen de overheid is nodig als deze keer op keer niet luistert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid verdient het om hardhandig te worden aangepakt, desnoods met geweld	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Je hebt eerder een artikel gelezen van de website RTVnoord over studenten. We willen je hierover de volgende twee stellingen voorleggen. In hoeverre ben je het met de stellingen eens?

	1=helemaal mee oneens	2	3	4	5: helemaal mee eens
Het artikel schetst een negatief beeld over de huidige sociaaleconomische status van studenten	☐	☐	☐	☐	☐
Het artikel geeft aan dat studenten een rooskleurige toekomst hebben	☐	☐	☐	☐	☐

Als laatste willen we nog wat vragen stellen over jouw persoonlijke situatie.

Hoeveel uur per week werk jij betaald naast je studie?

- 0 uur
 - 4 - 8 uur
 - 9 -12 uur
 - Meer dan 12 uur
-

Geef aan in hoeverre je het eens bent met het volgende statement

	1=Helemaal niet mee eens	2	3	4	5	6	7: Helemaal mee eens
Ik kan momenteel financieel rondkomen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ben je een thuiswonende of een uitwonende student?

- Thuiswonend
 - Uitwonend
-

Wat is je geslacht?

- Man
 - Vrouw
 - iets anders
 - Wil ik niet zeggen
-

Tot welke leeftijdscategorie behoor je?

- 16 - 18 jaar
- 19 - 21
- 22 - 25
- Ouder dan 25

Bijlage F. Debriefing

Dank voor jouw deelname aan dit onderzoek.

Voordat je verder gaat, willen wij graag nog meer over dit onderzoek vertellen.

LEES DEZE INFORMATIE GOED DOOR:

In dit onderzoek kreeg je een artikel te lezen waarin de indruk werd gegeven over de positie van studenten in de maatschappij en over hoe het met studenten gaat.

Voor sommige deelnemers benadrukten we een heel positief beeld van het leven van studenten (“het gaat heel goed met studenten en hun toekomst is rooskleurig”), voor andere deelnemers juist een heel negatief beeld (“het gaat heel slecht met studenten en hun toekomst ziet er somber uit”). We gaven verder aan dat dit artikel was geschreven voor de website van RTVNoord.

We willen benadrukken dat het artikel fictief was en dus niet op de website van RTVNoord heeft gestaan. De cijfers die genoemd worden zijn niet echt, maar voor het doel van dit onderzoek bedacht.

We willen hiermee onderzoeken of dit soort informatie een relatie heeft met jouw mening over de maatschappij en de positie van studenten in de maatschappij.

Het is mogelijk dat de informatie over studenten, hun welzijn en hun toekomstperspectief bij jou leidt tot negatieve gedachten of bij jou negatieve gedachten losmaakt over jouw eigen situatie. Als je behoefte hebt aan een luisterend oor of aan hulp dan willen we je wijzen op de volgende mogelijkheden:

- **Studieadviseur:** hier kun je terecht met vragen over je studie of op dinsdag en donderdag van 11.00-12.00 is er een spreekuur hier kun je vrij binnen lopen met een korte vraag. Mocht je meer tijd nodig hebben of op een ander tijdstip langs willen komen dan is het mogelijk om via het studenten service centrum een afspraak in te plannen :

<https://www.rug.nl/education/contact/study-advisors/>

studieadvies.psy@rug.nl.

tel. 050-3636301

- **Studentenpsychologen:** Hier kan je terecht als je bijvoorbeeld stress- of (faal)angstklachten hebt, worstelt met je identiteit of als jij je angstig of somber voelt. Via de volgende link kun je makkelijk een afspraak inplannen:

<https://student.portal.rug.nl/infonet/studenten/voorzieningen/studenten-service-centrum/contact-and-appointments/student-psychologists>.

- **All ears Groningen:** Het kan zijn dat je worstelt met problemen of vragen die begrip en een 'luisterend oor' vereisen. All Ears -werkers zijn zelf geen student, maar staan door hun professionele of persoonlijke achtergrond in nauw contact met studenten. Deze gesprekken zijn laagdrempelig en vrijblijvend. Je kunt zonder afspraak langskomen. Alles wat je bespreekt, blijft volledig vertrouwelijk:

<https://www.allearsgroningen.nl>

- **WijGroningen:** Heb je problemen om rond te komen? Heb je schulden of vind je het lastig om rekeningen op tijd te betalen? Dan kan WIJ Groningen je misschien helpen:

<https://wij.groningen.nl/inkomen-en-werk/hulp-bij-geldzaken/>.

Indien je graag meer wilt weten over de resultaten van dit onderzoek kun je een mail sturen aan: M.E.G.Bouwer@student.rug.nl. Nadat de data geanalyseerd zijn zal je in dat geval een samenvatting van de resultaten ontvangen.

Tot slot: Wij vragen je ook om niet met andere studenten over dit onderzoek te praten, omdat deze voorkennis over het onderzoek de resultaten zal beïnvloeden en daarmee waardeloos maakt.

We willen je nogmaals bedanken voor jouw deelname aan het onderzoek. Als je op de pijl klikt worden je gegevens goed opgeslagen.